

Nr 25

Utlåtande i anledning av väckta motioner om skyndsamt förslag rörande mödrahjälpen.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 510 i första kammaren av herrar *Wirmark* och *Helleblad* samt nr 598 i andra kammaren av herr *Svensson* i Kungälv m. fl.

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, "att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att frågan om mödrahjälpens framtida organisation och innehåll måtte ges prioritet i den socialpolitiska kommittén och att förslag snarast möjligt föreläggas riksdagen för avgörande".

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sin hemställan får utskottet, i den mån redogörelse därför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionen II: 598.

Gällande bestämmelser

Det särskilda samhällseliga stödet vid havandeskap och barnsörd lämnas för närvarande efter två linjer, dels i form av moderskapshjälp och dels såsom mödrahjälp.

Enligt *lagen den 21 maj 1954 om moderskapshjälp* kan moderskapshjälp utgå till varje kvinna, som är försäkrad enligt *lagen om allmän sjukförsäkring*. Moderskapshjälpen är sålunda en försäkringsförmån, som tillkommer praktiskt taget alla barnaföderskor. Den omfattar ersättning för förlossningsutgifter samt moderskapspenning. Den sistnämnda utgår i form av grundpenning om 270 kronor, vid flerbörd 405 kronor, samt under vissa villkor jämväl i form av barn-tillägg och tilläggspenning. Barntillägg utgår till kvinna, som har minst ett hemmavarande barn under 10 år, med två kronor om dagen under de nio närmaste dagarna efter förlossningen med möjlighet till viss förlängning. Tilläggspenning utgår med samma belopp som tilläggssjukpenningen enligt den allmänna sjukförsäkringen till kvinna, som omedelbart före nedkomsten varit obligatoriskt försäkrad för tilläggssjukpenning. Moderskapshjälpen administreras genom de allmänna sjukkassorna. Statsbidrag utgår därvid med 50 procent av utgifterna för läkarvård m. m. och grundpenning samt med 75 procent av utgifterna för barntillägg.

Medan moderskapshjälpen sålunda är en generell försäkringsform, är mödrahjälp en individuellt behovsprövad hjälpform. Densamma infördes från och

med år 1938 och motiverades främst av befolkningspolitiska skäl. Enligt *förordningen den 11 juni 1937 om mödrahjälp* kan mödrahjälp utgå till kvinna, som i anledning av havandeskap eller barnsbörd är i uppenbart behov av understöd. Mödrahjälp lämnas i den form, som för varje särskilt fall finnes lämpligast, till ett sammanlagt värde av 600 kronor eller vid flerbörd 800 kronor. Någon fixerad inkomstgräns gäller inte vid behovsprövningen, utan hänsyn toges till omständigheterna i det särskilda fallet, varvid bland annat beaktas dyrorrt och barnantal. Till ledning för de beslutande organen har socialstyrelsen utfärdat vissa normer. Maximibeloppet utgår endast i ett mindre antal fall, år 1958 till exempel endast beträffande 22 procent av det totala antalet (17 267) beviljade ansökningar. Samma år utgick bidraget i genomsnitt med 351 kronor per fall. Mödrahjälpen finansieras helt av statsmedel. Ansökan om mödrahjälp skall inges till vederbörande barnavårdsnämnd, som har att verkställa utredning i ärendet och därefter överlämna detsamma jämte eget yttrande till mödrahjälpnsämnden. Sådan finns inrättad i varje landstingskommun och varje stad, som icke tillhör landstingskommun. Mödrahjälpnsämnden är det beslutande organet. Beviljat belopp utanordnas genom vederbörande länsstyrelse till barnavårdsnämnden, som i sin tur betalar ut medlen till sökanden. Barnavårdsnämnden har därjämte att vaka över att hjälpen kommer till användning i enlighet med givna föreskrifter.

Historik

Frågan om mödrahjälpens utformning och administration har vid flera tillfällen aktualiserats.

Socialvårdskommittén diskuterade sålunda frågan i sitt år 1950 avgivna betänkande med utredning och förslag angående lag om socialhjälp m. m. (SOU 1950:11). Kommittén ansåg att staten borde bidra till finansieringen av socialhjälp och förordade att mödrahjälp skulle utgöra en specialform av socialhjälp. Detta förslag avvisades dock av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Socialförsäkringsutredningen framlade i november 1953 förslag angående moderskapsförsäkringen (SOU 1954:4). I förslaget framhöll utredningen, att mödrahjälp borde bibehållas vid sidan av den generella moderskapshjälp. Till denna uppfattning anslöt sig riksdagen.

Familjeberedningen föreslog i en år 1956 avgiven promemoria, att mödrahjälp skulle anknytas till moderskapsförsäkringen och utgå som förhöjd grundpenning enligt schematiska regler. Handläggningen av ärendena föreslogs därvid skola överföras till de allmänna sjukkassorna. Delade meningar framkom vid remissbehandlingen av beredningens förslag.

Frågan om mödrahjälp behandlades därjämte i en inom *socialdepartementet* år 1957 upprättad *promemoria*. Enligt det däri framförda förslaget skulle mödrahjälp alltjämt bibehållas som en behovsprövad hjälpform men administreras av barnavårdsnämnderna, varvid kommunerna skulle bidra med en fjärdedel av kostnaderna för verksamheten. Även i fråga om detta förslag framkom olika

meningar vid remissbehandlingen. Frågan har därför hänskjutits till det grundläggande utredningsarbete, som skall utföras av den år 1958 tillkallade *socialpolitiska kommittén*.

1959 års *besparingsutredning* tog emellertid också upp frågan om mödrahjälpen från utgångspunkten att nå en förenkling av administrationen. Utredningen föreslog att mödrahjälpen skulle bestå som en särskild hjälpform men att den i likhet med socialhjälp skulle vara en helt kommunalt finansierad hjälpform med barnavårdsnämnderna såsom beslutande organ. Mödrahjälpsnämnderna skulle därigenom kunna avvecklas. En sådan omorganisation skulle medföra besparingar på budgeten med belopp mellan 5 och 6 miljoner kronor. Vid remissbehandlingen av förslaget framkom delade meningar.

I *statsverkspropositionen* till 1960 års riksdag uttalade föredragande departementschefen i anslutning till besparingsutredningens förslag, att tillräckliga skäl icke förelåg att då flytta ansvaret för mödrahjälpskostnaderna från staten till kommunerna. Starka skäl talade alltjämt för att en omprövning av den komplicerade mödrahjälpsfrågan fick anstå till dess den kunde ske i ett större sammanhang, där man kunde överblicka olika sidor av hjälpbehovet för de medborgargrupper, vilkas hjälpbehov inte i tillfredsställande omfattning tillgodosågs av socialförsäkringarna. Innan en omprövning av mödrahjälpen företogs, borde därför resultatet av socialpolitiska kommitténs arbete avvaktas. Samma ståndpunkt intages i *statsverkspropositionen* till årets riksdag.

Utskottet

Det särskilda samhällseliga stödet vid havandeskap och barnsbörd utgår dels i form av moderskapshjälp och dels såsom mödrahjälp. Moderskapshjälpen, som administreras genom de allmänna sjukkassorna, är en generell försäkringsförmån och tillkommer praktiskt taget alla barnafödelskor. Mödrahjälpen är däremot en individuellt behovsprövad hjälpform, som helt bestrides av statsmedel. Sådan hjälp kan utgå till kvinna, som i anledning av havandeskap eller barnsbörd är i uppenbart behov av understöd. Den lämnas i den form, som för varje särskilt fall finnes lämpligast, till ett sammanlagt värde av högst 600 kronor eller vid flerbörd 800 kronor. Ansökan om mödrahjälp skall inges till vederbörande barnavårdsnämnd, som har att företaga utredning i ärendet och därefter överlämna detsamma jämte eget yttrande till mödrahjälpsnämnden, som är det beslutande organet. Mödrahjälpsnämnd finns inrättad i varje landstingskommun och varje stad, som icke tillhör landstingskommun.

Frågan om mödrahjälpens utformning och administration har såsom framgår av den tidigare redogörelsen aktualiserats vid flera olika tillfällen. För närvarande är frågan under behandling i *socialpolitiska kommittén*.

I förevarande motioner görs under återopande av vissa exempel gällande, att behovsprövningen rörande mödrahjälpen är ytterst restriktiv samt att anled-

ningen här till är att anslaget till mödrahjälpen inte höjts i takt med ändrade förhållanden. Att så icke skett har, framhåller motionärerna, motiverats med att utredning pågår. Då motionärerna befarar, att socialpolitiska kommittén, som nu omhänderhar utredningsarbetet, kommer att vara verksam under relativt lång tid, hemställer de, att frågan om mödrahjälpens framtida organisation och innehåll måtte ges prioritet i kommittén och att förslag i ämnet snarast möjligt föreläggas riksdagen.

Till ledning för den behovsprövning som företages av mödrahjälpsnämnderna har socialstyrelsen utfärdat vissa rådgivande normer. Av dessa framgår, att hjälp bör utgå endast i fall, då sökandens inkomst är mycket begränsad. Sålunda bör, då det gäller förstföderskor bosatta i dyrortsgrupp 3, maximibeloppet 600 kronor utgå endast under förutsättning att årsinkomsten icke uppgår till 2 000 kronor. Vidare förordas att i sådana fall hjälp över huvud taget icke skall utgå vid en årsinkomst av 5 100 kronor eller mera. Även om mödrahjälpsnämnderna har att pröva ansökningar om mödrahjälp med beaktande av det behov som föreligger i det särskilda fallet, blir prövningen med hänsyn till socialstyrelsens normer mycket restriktiv. Det kan i detta sammanhang nämnas, att någon uppräknig av normerna i anledning av inträdda pris- och löneökningar inte skett sedan år 1952. Utskottet finner det för sin del angeläget att barnaföderskor, som är i uppenbart behov av ekonomiskt stöd, skall kunna beredas effektivt stöd och hjälp. Därest mödrahjälpen skall bibehållas som självständig hjälpform, är det därför nödvändigt att resurser tillskapas för en uppmjukning av den nuvarande behovsprövningen. Utskottet vill å andra sidan understryka att omprövningen av mödrahjälpsfrågan bör anstå till dess den kan ske i ett större sammanhang, där man kan överblicka hjälpbehovet för de medborgargrupper vilkas behov inte i tillfredsställande omfattning tillgodoses genom socialförsäkringarna. Dessa problem är som nämnts under utredning i socialpolitiska kommittén. Utskottet har inhämtat, att kommittén har för avsikt att under innevarande år avlämna betänkande i ämnet. Under sådana omständigheter är det icke påkallat med någon riksdagens hemställan av det innehåll motionärerna föreslagit. Det kan emellertid enligt utskottets mening vara lämpligt att motionerna överlämnas till kommittén för kännedom.

Under hänvisning till vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa, att förevarande motioner, I:510 och II:598, icke måtte föranleda någon annan riksdagens åtgärd än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att motionerna överlämnas till socialpolitiska kommittén för kännedom.

Stockholm den 21 mars 1961

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Axel Svensson, fru Carlqvist, herrar Birke, Lars Larsson, Edström*, Eric Carlsson och Nyman;

från andra kammaren: herr Anderson i Sundsvall, fröken Wetterström, herrar Bengtsson i Varberg*, Wiklund i Stockholm, Wahrendorff, Fredriksson, fru Eriksson i Ängelholm* och herr Svensson i Kungälv*.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Birke* och fröken *Wetterström*.